

have been singled out. It is established that in 37.9% of all post-communist states of the entire period were functioning hybrid regimes, in 37.5% were democracy and in 24.5% – authoritarian regimes. It is revealed that from the middle of the 2000s on the post-communist space the quantitative balance prevails between all types of political regime. The characteristic features of hybrid regimes of postcommunism are generalized, including, in particular: sustainable development and the minimum number of both typological democratization and authoritarianization; a low level of trust to democratic institutions; dissemination of informal practices; active civil society. It is concluded that it is necessary to activate the systemic study of hybrid regimes for improving transitology and the theory of political regimes in modern conditions.

Keywords: political regime, typology of political regimes, democracy, hybrid regime, authoritarianism, postcommunism.

* * *

УДК 323.212

Куницький М. П.,
проректор Черкаського державного
технологічного університету
(Україна, Черкаси), lepan@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МОТИВАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Робиться спроба виокремлення та аналізу внутрішньо-суб'єктивних (психологічних) детермінант мотивації політичної поведінки (за Л. Мілбратам). Їх утворюють потреба та інтерес до політики, відчуття особистісного впливу на політичний процес, впевненість та відчуття значимості та ефективності участі, громадянська відповідальність, довіра, настанови, стереотипи, архетипи, воля та емоції, які здатні активізувати чи послабити усвідомленість долученості громадян до політичної сфери. Зокрема визначено, що такі елементи як настанови, стереотипи, архетипи, воля та емоції утворюють цілісну психологічну систему, яка визначає негативну чи позитивну спрямованість мотивації політичної поведінки. Негативна мотивація може сприяти ігноруванню та неусвідомленості громадянами своєї значимості в політичному процесі і політичній сфері, що уповільнює процес демократичного розвитку суспільства. Неусвідомленість потреб викликає імпульсивний тип мотивації, що формує ситуативну політичну поведінку. Позитивна мотивація, навпаки, сприяє долученню громадян до політичної сфери та трансформації демократичних цінностей та норм у внутрішньо значущі особистісні смисли та їх відтворенню у поведінці.

Ключові слова: мотивація, мотив, політична поведінка, внутрішньо психологічні детермінанти, настанови, стереотипи, архетипи, воля, емоції.

Сучасною тенденцією як в демократичних суспільствах, так і тих, що стверджують демократію, науковцями визначається криза політичної участі. Серед причин її виникнення, особливо в пострадянських суспільствах, науковці називають низький рівень політичної культури населення, несформованість демократичних цінностей, байдужість до політичної сфери тощо. Не заперечуючи їх, водночас погоджуємося із думкою І. Костенка, що за умов демократизації криза участі – це і «наслідок досить чіткого розуміння громадянами того, що вплинути на процеси, що відбуваються в державі, вкрай важко» [4, с. 196].

Означене відображається і на мотивації політичної поведінки громадян. Остання є феноменом, що обумовлюється низкою чинників: психологічно-особистісними (тип особистості; самоусвідомлення; стиль мислення; переконання; мотивація та інші) та соціальними (особливості політичної, економічної, правової, соціальної, духовно-культурної сфер; субкультура; соціальний статус тощо).

Вивчення проблеми мотиваційної основи політичної поведінки потребує аналізу як внутрішніх (психологічних), так і зовнішніх (соціальних) умов існування людини, в яких вона виховується і соціалізується і, які, відповідно впливають на її внутрішній світ. Фахівці слушно зауважують, що відчуття потреби у політичній

участі формується під впливом зовнішнього середовища: воно може сприяти долученню людини до політичного життя чи навпаки, гальмувати її задоволення.

До об'єктивних чинників політичної поведінки науковцями віднесено зокрема «соціально-економічний, суспільно-політичний, гендерно-віковий, середовищний. Серед суб'єктивних – це мотиваційно-ціннісний (мотиви політичної участі), конативний (вольові якості та навички політичної комунікації та взаємодії), когнітивно-рефлексивний (ідеологічні орієнтації та установки, стереотипи, громадянська свідомість, відповідальність)» [6, с. 44].

Представляє інтерес типологізація чинників (детермінант) політичної поведінки Л. Мілбрата. Науковець будує типологію на основі поєднання чотирьох параметрів: «зовнішні» – «внутрішні» та «об'єктивні» – «суб'єктивні». Відповідно, зовнішні групи чинників поділяються на суб'єктивні (безпосереднє особистісне оточення людини) та об'єктивні (зовнішнє середовище – соціально-економічні, соціально-культурні, соціально-політичні та інші) складові.

Внутрішні детермінанти за Л. Мілбратам ототожуються із самим суб'єктом (особистісна основа політичної дії) і також розподіляються на суб'єктивну групу (атитюди, орієнтації та риси характеру) і об'єктивну групу (особливості соціального статусу особистості, соціально-демографічні показники). На думку науковця, «впливовість цих детермінант та розуміння внутрішніх резервів особистості є особливо важливими у процесі включення людини до політичної сфери (політичної соціалізації)» [Цит. за: 6, с. 45].

Мета статті – виокремити та проаналізувати внутрішньо-суб'єктивні (психологічні) детермінанти (за Л. Мілбратам). Їх утворюють потреба та інтерес до політики, відчуття особистісного впливу на політичний процес, впевненість та відчуття ефективності участі, громадянська відповідальність, довіра, настанови, стереотипи, архетипи, воля та емоції, які здатні активізувати чи послабити усвідомлену політичну долученість громадян до політичної сфери, що відображається і на затвердженні демократичних засад суспільного життя.

Доцільно зауважити, що при вивченні мотиваційної основи політичної поведінки в умовах демократизації суспільства має враховуватися наступне. По-перше, така характеристика мотивів як динамічність та ієрархізованість: їх значимість та пріоритетність для людини може змінюватися під впливом певної політичної ситуації, настанов, ідеалів, цінностей та орієнтацій, які притаманні суспільству, та обумовлюватися трансформацією мотивів окремої людини чи групи, до якої ця людина належить. По-друге, важливими складовими процесу формування і розвитку мотивації, а також моделей політичної поведінки в умовах як стабільного, так і суспільства, що переживає процес демократизації, є політична свідомість і політична культура суспільства. Вони відтворюють результат політичної соціалізації, політичного виховання, відображають рівень знань, опанування норм, відповідність вимогам і потребам суспільства. У ширшому розумінні політична свідомість і культура є продуктом розвитку самого суспільства, його політичної, економічної, правової та культурної сфер, їх

тенденцій та суперечливостей. По-третє, це виклики та ризики суспільства, що демократизується: нестійкість, суперечливість політичних процесів, невизначеність політичної ситуації, розмитість ціннісних орієнтацій, «хронічна» трансформація мотивів політичних та соціальних відносин, домінування емоційних реакцій на політичні зміни та значний вплив глобальних викликів.

Погоджуємося із науковцями, що всі чинники – внутрішні і зовнішні – можуть як активізувати, так і послабити політичну участь і діяльність людини. Серед внутрішніх чинників такими «катализаторами» участі чи, навпаки, неучасті, є наявність чи відсутність потреби в політичній інформованості, інтересу до політики й відчуття особистісного долучення до політичного процесу. За Л. Мілбратом стимулами, які збуджують інтерес до політичного життя у людини, є обговорення політичних тем та зустрічі з цікавими для людини політиками, діячами, активістами, родина, засоби масової комунікації. Разом з тим, варто відмітити, що успішність стимулювання політичної активності обумовлена особистісними рисами, серед яких здатність підтримувати інтерес до політики, сформованість потреби в пізнанні інформації, допитливість, розуміння, що політика є інструментом вирішення проблем, виразність громадянського обов'язку [8].

Інші вчені – Г. Алмонд і С. Верба – в якості певного психологічного «катализатора» дії визначили «синдром демократичної участі», показниками якого є: «впевненість в ефективності своєї участі; почуття громадянської відповідальності; довіра між громадянами, до інститутів державного і місцевого управління; членство в суспільно-політичних організаціях, що захищають суспільні інтереси» [Цит. за: 6, с. 45].

Серед внутрішніх чинників, що, навпаки, пригнічують інтенсивність та активність політичної участі і спричиняють політичну неучасть («психологічний фактор-нейтралізатор») науковці називають стан фрустрації, яка спричиняється відчуттям безсилля та особливостями самосвідомості. Перше обумовлене соціально-економічними, правовими умовами розвитку суспільства, традиціями політичної культури, недооцінкою власних можливостей, невпевненістю самостійного вирішення проблем та зневірою у владу. Друге обумовлюють особливості самосвідомості, серед яких Л. Гозман і Е. Шестопал визначають: «деіндивідуалізацію (викривлене відчуття своєї індивідуальності як наслідок виховання й соціалізації; розмитість групової ідентичності як наслідок недосконалості розвитку політичної та соціальної сфер); деперсоналізацію (несформованість відповідальності за власні вчинки); відчуття залежності від зовнішніх обставин» [Цит. за: 6, с. 46].

До психологічних детермінант політичної поведінки науковці зараховують настанови (агитюди) політичної поведінки людини. Ці настанови, на думку фахівців, визначають «схильність суб'єкта до певного сприймання соціальних об'єктів (ситуацій), їх оцінювання та відповідних дій» [6, с. 39]. У широкому розумінні настанова науковцями трактується як «зумовлений первинними психічними реакціями, базовими психічними орієнтаціями і початковим батьківським програмуванням механізм самоактуалізації особистості в навколишньому світі» [Цит. за: 6, с. 39].

До психологічних настанов, які задіяні у формуванні мотивації політичної поведінки, відноситься «активність чи пасивність у взаємодії зі світом, конфлікт або компроміс, агресія або підпорядкування» [Цит. за: 6, с. 60], які у подальшому обумовлюють егоцентричність (особистісно зорієнтовану) чи соціоцентричність (соціоорієнтовану) політичної поведінки людини. Фахівці вказують, що «зважаючи на генетичну природу настанов, останні важко піддаються змінам чи корекції у процесі виховання, під впливом умов життя та оточення людини» [6, с. 60].

Соціальні настанови формуються на основі психологічних та обумовлюються «соціальним походженням, так і належністю людини до того чи іншого покоління (віковий фактор)»; пов'язані з впливом норм, традицій, ідеологій, культури; визначають ставлення людини до існуючих умов і реалій суспільства, загальноприйнятих норм поведінки [6, с. 60–61].

Політична настанова формується і пов'язана із двома попередніми – психологічною та соціальною. Ця настанова формує причини та способи політичної діяльності (або бездіяльності) «задня досягнення тих суспільних норм і того суспільного статусу, які задані його соціальними настановами» [6, с. 61].

Важливою у нашому дослідженні є розуміння того, що в залежності від сформованості цих настанов залежить пріоритетність мотивів політичної діяльності людини. Так, сформованість політичної настанови вказує на політичне самоусвідомлення людини і розуміння свого положення в політичній системі. Для аполітичної, політично індіферентної людини, політична настанова на фоні інших настанов буде не чітко усвідомленою. Разом з тим, соціально-політичні умови можуть активізувати політичну настанову.

Сформованість та виразність окреслених настанов дозволяють, на наш погляд, визначити, чому з'являються політичні лідери та їх послідовники. Саме усвідомлення чи домінування соціальної та політичної настанов активізують в людині якості лідера. Крім того, рівень сформованості та усвідомленості політичної настанови формує і зміст політичної поведінки як політичної еліти, так і пересічних громадян.

Поняття і феномен настанови уперше дослідив Д. Узнадзе. Певними синоніми чи спорідненими поняттями до нього можна зустріти «спрямованість особистості» (Л. Божович), «особистісне значення» (О. Леонтьев). В. Ядов тлумачить настанови як один з рівнів ієрархічної системи диспозицій (орієнтацій, які мотивують поведінку) особистості [6, с. 61].

Для розуміння формування мотивації політичної поведінки в умовах демократизації суспільства, варто звернути увагу на функції настанови, які виокремлюють науковці:

– «визначає стійкий, послідовний, цілеспрямований характер діяльності, виступає механізмом її стабілізації, що дає змогу зберегти її спрямованість в умовах, які безперервно змінюються (курсив наш – М. К.);

– звільняє суб'єкта від необхідності ухвалювати рішення й довільно контролювати хід дій у стандартних ситуаціях, що траплялися раніше;

– може виступати як чинник, що зумовлює інертність, уникнення діяльності (курсив наш – М. К.) й ускладнює пристосування суб'єкта до нових ситуацій» [6, с. 62].

Через окреслені функції можна пояснити мотиви політичної поведінки людини за умов стабільної демократії та умов демократизаційних змін. Так, певна неучасть громадян в стабільних суспільствах пояснюється відсутністю необхідності впливати на ухвалення рішень й постійно контролювати владу, адже їх в принципі задовольняє існуюча політична система. На відміну, в умовах змін, цим діям (впливати на прийняття рішень та контролювати владу) громадяни і сама влада лише навчаються і звикають до цього. Крім того, за цих умов є постійна потреба адаптуватися до часто суперечливих змін.

У формуванні мотивів політичної поведінки значну роль відіграють поруч з настановами стереотипи. Стереотипи розглядають як різновид настанови. Відповідно, політичний стереотип є різновидом політичної настанови, що позначає ставлення суб'єкта до політичних явищ – партій, державних і політичних лідерів, в цілому до політичної сфери.

Політичні стереотипи здатні активізувати політичну поведінку, стабілізувати її чи викликати неучасть у політичному житті. Також, на думку фахівців, «з одного боку, політичні стереотипи роблять поведінку більш-менш стійкою, що дозволяє її передбачувати і впливати на неї. З іншого – вони можуть викликати її інертність, нездатність або важкість зміни чи коригування» [6, с. 62–63].

На підтвердження цього науковцями наводиться багато прикладів стереотипів, які домінують у свідомості людей в умовах переходу від авторитарного до демократичного суспільства: «стереотип «політика – брудна справа», що стимулює до пасивності громадян, мотивуючи це як можливість втрати своїх моральних чеснот чи наділити владними повноваженнями нечесних політиків; «моя хата з краю», «хочеш спокійно жити – не висовуйся», що теж стимулює до пасивної поведінки; «стереотип боротьби як руху до прогресу», «руйнування заради будівництва нового» стимулює поведінку за принципом «цінності боротьби є більш значущими, ніж цінності творення», що стимулює до імітації політичної діяльності; стереотипи «звернення до офіційних установ – собі дорожче», «чиновник – неминуче зло», «держава тебе завжди обмане» та стереотип «безуспішності» стимулює до відмежування та уникнення комунікації людей і політичної влади» [6, с. 69]. Не менш розповсюдженими є стереотипи, що характеризують ставлення до соціально-політичних цінностей за умови їх невизначеності: «від кожного за здатністю, кожному за потребою», «будеш чесним – будеш бідним», «скромність у повсякденні прикрашає», «старі цінності відмирають» [7, с. 224].

Слушними є застереги сучасних вітчизняних науковців про те, що «Руйнування попередніх психологічних настанов та стереотипів, що забезпечували ефективність діяльності, може зумовлюватися не тільки зміною зовнішніх щодо людини умов ..., а й її внутрішнім психологічним налаштуванням» [7, с. 8].

Варто звернути увагу на «компенсуючу» здатність політичних настанов та стереотипів, які можуть підмінити недостатній рівень політичних знань людини як в знайомих (стабільних) умовах, так і невизначених суспільно-політичних ситуаціях (в умовах демократизації) ставленням до ситуації. У таких випадках

людина приймає рішення діяти відповідно до сформованої настанови чи стереотипу, позитивного чи негативного свого ставлення до ситуації, тобто активізуючи емоції, а не раціонально-критичне мислення.

Важливу роль у формуванні мотивів відіграють і архетипи, сутність яких фахівці пояснюють як «ірраціональні структурні елементи людської психіки, приховані в глибинах колективного несвідомого, загального для всього людства» [6, с. 66]. Архетипи пов'язані з такими первинними потребами як потреба орієнтуватись в середовищі, потреба в безпеці – самозбереженні і свого роду; відтворенні поведінки у розвитку суспільства чи певних його груп, окремих людей; відтвореності у мисленні та свідомості через досвід.

К. Юнг назвав архетипи загальними апріорними схемами поведінки, особливими надособистісними засобами сприйняття і реагування, підкреслюючи в них «спонукальну специфічну енергію» (*тобто мотивацію – вставка наша – М. К.*) [Цит. за: 6, с. 66]. Архетипи є тими потужними і підсвідомими силами, які несуть у собі енергетичний та інформаційний запас, який у певний час «вибухає» під час пізнання, аналізу, сприйняття і політичної діяльності людини, групи, суспільства, скореговуючи її.

Фахівцями визначається існування різноманітних архетипів. Представляє інтерес підхід О. Донченка, який визначає такі архетипи національного підсвідомого: архетип «вічного учня»; архетип «героїзованого злочинця»; архетип обрядовості та імітативності; архетип «вічного повернення»; архетип долі; архетип ідеалізації старовини; архетип тотожності істини і влади; архетип «вічної правди» [2, с. 170–171].

Для нашого дослідження інтерес представляють архетип «вічного учня», який формує гіперінфантилізм, актуалізує потребу в опіці і контролі, нівелює стимулювання відповідальності, ініціативності та самовдосконалення. Як антипод визначається архетип «героїзованого злочинця», який з одного боку, сприяє укоріненню і легітимізує злочинність у свідомості частини людей, з іншого – стимулює протест решти громадян. Архетип «імітативності» перешкоджає раціонально-творчій активності і спонукає до неефективної поведінки. Архетип «долі» стимулює епізодичні прояви ірраціональної поведінки в екстремальній ситуації і пасивність в звичних умовах. Архетип «ідеалізації старовини» блокує визнання помилок, натомість стимулює до старих дій під новими гаслами. Архетип «тотожності істини і влади» стимулює діяти за принципом хто сильніший і впливовіший, на боці того і істина, формує безвідповідальність у громадян та перекладання її на владу. Архетип «вічна правда» «блокує активність людини, адже правда є чимось незмінним і її не варто шукати, витрачаючи сили» [Цит. за: 6, с. 67].

Серед психологічних чинників та регуляторів політичної поведінки варто приділити увагу вольовій і емоційній сфері людини. В контексті дослідження психологічних детермінант мотивації політичної поведінки важливим є те, що вольовий контроль над поведінкою виступає як певна ланка між усвідомленням потреби та наміром діяти, як певне судження людини щодо здійснення нею поведінкових дій.

Сучасні науковці узагальнюють розмаїття тлумачень феномену волі до наступних груп: «воля як здатність до вольових дій (тобто непривабливих, «мотиваційно не забезпечених», небажаних дій), але які необхідні й обов'язково повинні бути здійснені; воля як *вибір мотивів і цілей поведінки* (курсив *наш* – М. К) (особливо в ситуації зіткнення однаково привабливих або однаково непривабливих альтернатив поведінки); воля як регуляція людиною своїх внутрішніх станів, дій, психічних процесів; воля як якість особистості. Воля може зробити поведінку людини свobodною, непередбачуваною та вільною від зовнішніх обставин» [Цит. за: 5, с. 113].

Пояснюючи проблеми джерел волі, у науці сформувалися гетерономні та автономні (волюнтаристські) теорії волі. Нашу увагу привертає друга група, в межах якої науковцями виокремлюються такі підходи: «мотиваційний підхід; підхід вільного вибору й регуляційний підхід. Прихильники мотиваційного підходу пояснюють волю за допомогою категорій психології мотивації: воля як надлюдська, світова сила (Е. Гартман, А. Шопенгауер); воля як початковий момент мотивації дії, що спонукає до бажаних дій чи гальмує небажані (Т. Гоббс, Т. Рібо, К. Левін та ін.); воля як здатність здолати перешкод (Н. Ах, Л. Виготський, Д. Узнадзе, Х. Хекхаузен)» [Цит. За: 5, с. 111–112].

При прийнятті людиною рішення діяти чи не діяти долучаються як вольові, так і емоційні компоненти її психіки. Рішення, яке приймається емоційно, відтворює суб'єктивну оцінку об'єктивно існуючого явища. Вольові рішення базуються на усвідомленні людиною мотивів і цілей діяльності та пов'язані із контролем імпульсивних чи емоційних реакцій. Мотив надає зміст вольовій дії. Взаємодія мотиву і волі найбільш яскраво виражена у ситуаціях вибору: дій людини; цілей, які «обумовлені різними мотивами (наприклад, підтримати і бути «ізгоєм» або промовчати заради власного добробуту) чи одним мотивом, але різними засобами його реалізації; між бажаною метою й можливими небажаними наслідками; між суспільними цілями (наприклад, громадянські обов'язки) і особистими мотивами» [Цит. за: 5, с. 116].

На наш погляд, саме співвідношення між волею і мотивацією пояснює політичну та електоральну поведінку людини, коли вона робить вибір на користь однієї чи декількох форм поведінки або на користь політичної сили чи політичного лідера.

Воля здатна контролювати та регулювати емоції та мислення. До того ж воля коригує поведінку людини через певні вольові її стани (мобілізаційну готовність, концентрацію, активність чи стриманість). Роль емоційного чинника у формуванні мотиву розкриває О. Леонтьєв: «...емоції виникають слідом за актуалізацією мотиву (потреби) і до раціональної оцінки суб'єктом своєї діяльності... навіть тоді, коли мотиви не усвідомлюються... вони все ж знаходять своє психічне вираження, але в особливій формі – в формі емоційного забарвлення» [Цит. за: 3, с. 149]. Порівнюючи вплив волі та емоцій у регулюванні поведінки, сучасні науковці доходять цікавих висновків:

– «воля є раціональним, свідомим й цілеспрямованим регулятором, а емоції спрямовують поведінку на основі актуальних потреб, неусвідомлених настанов.

Останні за допомогою волі у свідомості трансформуються в мотиви та цілі діяльності;

– різна спрямованість волі та емоцій: перша орієнтується на суб'єкта дії і відображається у суб'єкт-суб'єктних відносинах (саморегуляція), друга – на зовнішній об'єкт чи явище (суб'єктивна оцінка), виявляє себе у суб'єкт-об'єктних відносинах;

– можуть суперечити та компенсувати одна одну: «тривога компенсується рішучістю, фрустрація – завзятістю й наполегливістю, надмірне емоційне збудження (гнів, злість, радість та ін.) – витримкою, страх – сміливістю» [Цит. за: 5].

Останнє акцентує на тому, що в поведінці людини ці чинники не подільні. Їх взаємозв'язок відтворюється у поняттях емоційно-вольова регуляція, емоційно-вольова сфера тощо. Ця сфера здатна забезпечити певний баланс між свідомістю та емоціями, певним чином сприяє врівноваженню об'єктивного і суб'єктивного аспектів психічної діяльності людини [7, с. 224].

Не претендуючи за всеохоплююче вивчення внутрішньо особистісної детермінанти мотиваційної складової політичної поведінки, можна зробити проміжний висновок про те, що такі елементи як відчуття особистісного впливу на політичний процес, впевненість в ефективності своєї участі, настанови, стереотипи, архетипи, воля та емоції утворюють цілісну психологічну систему, яка визначає негативну чи позитивну спрямованість мотивації. Негативна може сприяти ігноруванню та неусвідомленості громадянами своєї значимості в політичному процесі і політичній сфері, що уповільнює процес демократичного розвитку суспільства. Неусвідомленість потреб викликає імпульсивний тип мотивації, що формує ситуативну політичну поведінку. Позитивна мотивація, навпаки, сприяє долученню громадян до політичної сфери та трансформації демократичних цінностей і норм у внутрішню значущі особистісні смисли та їх відтворенню у поведінці.

Список використаних джерел

1. Гозман Л. Я. Политическая психология / Л. Я. Гозман, Е. Б. Шестопал. – Ростов н/Д: Феникс, 1996. – 448 с.
2. Донченко О. А. Архетипи соціального життя і політика: монографія / О. А. Донченко. – К.: Либідь, 2001. – 334 с.
3. Корміло О. Теоретико-методичні засади оптимізації мотивації учіння молодших школярів [Електронний ресурс] / О. Корміло // Психологія особистості. – 2010. – №1. – С.145–153. – Режим доступу: http://ps.pu.if.ua/2010_1/Kormyl.pdf.
4. Костенок І. Соціальна та політична участь в Україні: показники, чинники, можливості коригування [Електронний ресурс] / І. Костенок. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/5/07.pd>
5. Кузнецов М. А. Вольова регуляція діяльності: основні закономірності, етапи і механізми [Електронний ресурс] / М. А. Кузнецов // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2012. – №43 (1). – С.110–128. – Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/996-1981-1-SM.pdf>.
6. Політична участь молоді сучасної України: психологічні чинники активізації: монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко. – К.: Міленіум, 2014. – 216 с.
7. Формування навичок ефективної політичної участі молоді: технології психологічного супроводу: монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К.: Міленіум, 2014. – 314 с.
8. Milbrath L. Political Participation / L. Milbrath // The Handbook of Political Behavior / Ed. By S. Long. – N.Y., 1965. – Vol.4. – P.198–207.

References

1. Gozman L. Ja. Politicheskaja psihologija / L. Ja. Gozman, E. B. Shestopal. – Rostov n/D: Feniks, 1996. – 448 s.
2. Donchenko O. A. Arhetypy social'nogo zhyttja i polityka: monografija / O. A. Donchenko. – K.: Lybid', 2001. – 334 s.
3. Kormylo O. Teoretyko-metodychni zasady optymizacii motyvacii' uchinnja molodshyh shkoljariv [Elektronnyj resurs] / O. Kormylo // Psihologija osobystosti. – 2010. – №1. – S.145–153. – Rezhym dostupu: http://ps.pu.if.ua/2010_1/Kormyl.pdf.
4. Kostenok I. Social'na ta politychna uchast' v Ukraїni: pokaznyky, chynnyky, mozhlivosti koryguvannja [Elektronnyj resurs] / I. Kostenok. – Rezhym dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/5/07.pdf>.
5. Kuznjecov M. A. Vol'ova reguljacija dijalnosti: osnovni zakonomirnosti, etapy i mehanizmy [Elektronnyj resurs] / M. A. Kuznjecov // Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni G. S. Skovorody. Psihologija. – 2012. – №43 (1). – S.110–128. – Rezhym dostupu: <file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/996-1981-1-SM.pdf>.
6. Politychna uchast' molodi suchasnoi' Ukraїny: psihologichni chynnyky aktyvizacii': monografija / za nauk. red. L. O. Kyjashko. – K.: Milenium, 2014. – 216 s.
7. Formuvannja navychok efektyvnoi' politychnoi' uchasti molodi: tehnologii' psihologichnogo suprovodu: monografija / za nauk. red. L. O. Kyjashko; Nacional'na akademiya pedagogichnyh nauk Ukraїny, Instytut social'noi' ta politychnoi' psihologii'. – K.: Milenium, 2014. – 314 s.
8. Milbrath L. Political Participation / L. Milbrath // The Handbook of Political Behavior / Ed. By S. Long. – N.Y., 1965. – Vol.4. – P.198–207.

Kunyskyi M. P., Vice-rector of Cherkasy State Technological University (Ukraine, Cherkasy), lepan@ukr.net

Psychological determinants of motivation of political conduct in the conditions of democratization of public relations

In the article was made an attempt of selection and analysis of internal personality (psychological) determinant of motivation of political conduct (L. Milbrath). They are formed by a necessity and interest to the policy, feeling of personality influence on a political process, confidence and feeling of meaningfulness and also efficiency of participation, civil responsibility, trust, guidelines, stereotypes, archetypes, will and emotions which are able to activate or weaken realized political attracted citizens to the political sphere. In particular was determined that such elements as settings, stereotypes, arkhetypi, will and emotions, form the integral psychological system which determines the negative or positive orientation of motivation of political conduct. Negative motivation can promote ignoring and unrealizedness of citizens of the meaningfulness in a political process and political sphere which slows the process of democratic development of society. The unrealizedness of necessities is caused by the impulsive type of motivation which forms situation political conduct. Positive motivation, opposite, is instrumental in attaching of citizens to the political sphere and transformation of democratic values and norms in inwardly meaningful personality senses and their recreation in a conduct.

Keywords: motivation, reason, political conduct, inwardly psychological determinants, settings, stereotypes, arkhetypi, will, emotions.

* * *

УДК 23.00.00

Ниязов Х.,
кандидат политических наук, доцент, заведующий
отделом, Институт Права и Прав Человека НАНА
(Азербайджан), matlabm@yandex.ru

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА:
КЛАССИЧЕСКИЙ ПОДХОД
И СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ**

Государственное управление означает непосредственное осуществление государственной власти: принятие политико-государственных решений и их реализацию, контроль за соблюдением в обществе правозаконности и правосудия. Одним из основополагающих объектов государственного управления является информационная сфера, которая является исходным ресурсом для разработки государственной политики и осуществления государственного управления в любой сфере жизнедеятельности общества и государства.

Основание единого информационного пространства, государственное регулирование рекламной деятельности, поддержка развития высокотехно-

логических отраслей в информационной сфере и многие другие вопросы сохраняют свою актуальность и в Азербайджанской Республике. Надо также подчеркнуть, что разработка и принятие концепции ее государственной информационной политики считается достаточно важной и даже несколько запоздалой необходимостью.

Ключевые слова: информационная политика, информационное обеспечение, государственное управление, информационные отношения, коммуникация, политическая коммуникативистика, информационное пространство.

(статья друкується мовою оригіналу)

Государственная информационная политика занимает особое место среди архиважных элементов системы государственного управления, что обуславливает необходимость в ее теоретическом и методологическом изучении.

Государство и общество, действующие в современных условиях как тандем в решении значимых вопросов развития информационной прозрачности, могут работать гармонично лишь благодаря претворяемой в жизнь взвешенной, разумной информационной политике как внутри страны, так и на международном уровне. Разработка и реализация подобной политики, являющейся комплексным вопросом, основывающимся на научных и методологических принципах, требует системный подход или анализ к информационному пространству страны, нуждающемуся в государственном регулировании.

Понятие и сущность государственного управления

На различных этапах исторического развития существовала система государственного управления, учитывающая современные реалии, эволюционные тенденции соответствующего периода и адекватная господствующим социально-политическим, экономическим и социально-культурным процессам. Начиная рассмотрение такого сложного социального института, каким является государственное управление, прежде всего, необходимо определиться с теоретическим содержанием понятия «управление», которое представляет собой процесс организованного и целенаправленного воздействия субъекта на объект для достижения определенного результата.

Необходимость государственного управления вытекает из потребности обеспечить реализацию политики государства, направленной на эффективное использование природных, трудовых, материальных и информационных ресурсов и гарантирование основных социальных прав и свобод. Целевая направленность государственного управления означает постановку рациональных целей и задач, определяемых необходимостью получения максимально возможных результатов при минимальном использовании средств.

В развитых странах границы государственного управления определяются на основе принципа субсидиарности, согласно которому вышестоящая организационная единица представляет нижестоящей простор для действий и берет на себя только те компетенции, которые нижестоящая не в состоянии осуществлять. Поэтому изучение государственного управления предполагает поиск и оценку тех общественных институтов, которые могут взять на себя функции государственного регулирования. С другой стороны, эта оценка включает специфику именно государственного управления, его целевую направленность на производство общественных благ, непосредственную связь с политикой [1].